

Mindre meddelelser

Musvitkuld opfostret af Blåmejse

OLE LILLEØR og JØRN LYKKEGAARD

I ynglesæsonen 1994 observerede vi et Blåmejsepar *Parus caeruleus* udruge og opfostre et kuld Musvit *Parus major*.

Siden 1984 har vi arbejdet med op til 170 redekasser i en række skove ved Viborg. En af disse, Neckelmann Plantage lige nord for Viborg, er en kulturpræget skov på knap 70 ha, overvejende med blandet løv- og nåletræsbevoksning. Den nordlige del består især af nåleskov plantet i årene efter stormen i 1981 og iblandet en del selvsået birk. Det er altså en ung skov med få naturlige redemuligheder for hulrugere. Vi har knap 50 kasser i området.

Ved et besøg den 15. maj 1994 observeredes i en kasse fire tildækkede mejseæg, der på grund af størrelsen blev vurderet til at være Musvitæg; der var ingen fugle i området, der viste interesse for kassen. Ved næste besøg den 26. maj rugede en Blåmejse imidlertid på de stadig kun fire æg. Da kassen næste gang kontrolleredes den 6. juni, var to af æggene netop klækkede, og to Blåmejsers varslede ivrigt. Den 20. juni var de to unger næsten flyvefærdige, og til vores overraskelse havde de tydelig sort bryststribe og var altså Musvit. De to Blåmejsers varslede igen ivrigt og sås flyve ind i kassen med føde i næbbet. Ingen andre fugle sås i nærheden i de 15 minutter, vi var på stedet. Det nærmeste Musvitpar ynglede 120 meter fra den aktuelle kasse, men vi havde ved et par lejligheder i æglægnings- og rugetiden observeret syngende Musvit i området ved kassen. Vi anser det dog for meget tvivlsomt, at en Musvit skulle have deltaget i ungefodringen, selv om der kun blev foretaget to kontroller i ungetiden.

Den 23. juli tømtes kassen, og det ene af de to uklækkede æg blev med skydelære opmålt til 17,8×13,8 mm; det andet æg var itu, men alle fire æg var i maj vurderet til at være af cirka samme størrelse.

Det opmålte ægs størrelse ligger inden for det normale hos Musvit, men ikke hos Blåmejse (Cramp & Perrins 1993). Kullet var usædvanlig lille; den normale kuldstørrelse hos Musvit i vores kasser er 8-10 æg, hvilket er typisk også mange andre steder (Cramp & Perrins 1993), og kun sjældent gennemføres så små kuld som det aktuelle. Det er derfor nærliggende at antage, at et Musvitpar ikke har fået fuldent æglægningen, før æggene af en eller anden grund er blevet overtaget af Blåmejserne.

De nærmere omstændigheder lader sig ikke udrede. Der kunne være tale om enten ægdumping i en fremmeds rede eller adoption af et fremmed kuld, evt. i forbindelse med stridigheder om redekassen. Ifølge Perrins (1979) er mejser ikke i stand til at skelne deres egne æg fra andre mejsers, og der findes flere eksempler på blandede ægkuld, hvor begge arters unger har overlevet. Oftest har der været ét eller nogle få fremmede æg i reden, sjældnere et helt kuld. Men vi kender ingen tilfælde som det aktuelle, hvor alle æggene i reden var af fremmed herkomst.

Det er også sket, at et mejsepar er begyndt at fodre unger i en anden rede efter at have mistet deres egne unger; men at de i den situation skulle kunne overtage et ægkuld, er vist aldrig set.

Summary: Blue Tits rearing a brood of Great Tits.

In 1994 we observed a pair of Blue Tits incubate a clutch of Great Tit eggs in a nestbox and feed the young. No eggs of Blue Tit were present. Only two eggs hatched of the small clutch of four. No Great Tits were seen at the nest, although the possibility that a Great Tit participated in feeding the young cannot be entirely excluded.

Referencer

- Cramp, S. & C. M. Perrins (red.) 1993: The birds of the Western Palearctic, vol. 7. – Oxford University Press.
Perrins, C. M. 1979: British tits. – Collins, London.

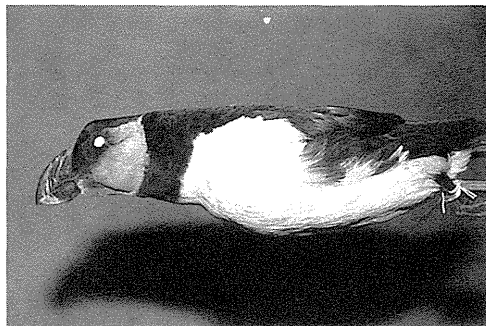
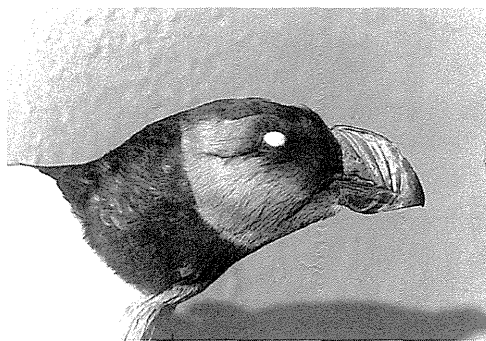
Ole Lilleør og Jørn Lykkegaard
Afd. for Zoologi, Biologisk Institut,
Aarhus Universitet,
Universitetsparken bygn. 135,
8000 Århus C

Sommerforekomster af Lunder *Fratercula arctica* i vinterdragt

JENS-KJELD JENSEN og KAJ KAMPP

Lundens yngledragt adskiller sig primært fra vinterdragten i ansigtsregionen. I yngledragten er næbbet højt og klart tegnet i blågråt, rødt og gult, og ornamentale gule hornudvækster pryder næbbbasis og mundvige; over og under øjet findes et par blå hornplader. Ansigtstjernerne er hvidgrå og fødderne orange. I vinterdragten er næbbet ikke så højt og mere afdæmpet farvet, ansigtets hornornamenter mangler, og ansigtstjernerne er mørke og fødderne gule. Skiftet mellem disse dragter sker umiddelbart før og efter yngletiden, mens fældningen i øvrigt hovedsagelig foregår om vinteren, oftest i januar-februar (Cramp 1985).

Det sker imidlertid, at Lunder optræder i fuld vinterdragt på ynglepladsen om sommeren, givetvis som følge af en eller anden hormonal forstyrrelse. På Færøerne har fænomenet været kendt længe og skabt nogen forvirring, idet "vinterlunderne" undertiden blev opfattet som en anden "form" eller art (Andersen 1898). I et forsøg på at klarlægge disse fugles status undersøgte JKJ i alt 16 "vinterlunder" fletjet på Færøerne under almindelig lundefangst i juli-august i årene 1979-95. Fuglene stammede fra forskellige kolonier (Stóra Dímun, Koltur, Nólsoy og Kalsoy (Trøllanes)).

Lunder i vinterdragt fanget om sommeren i færøske lundekolonier. Øverst: Trøllanes (Kalsoy) 1995. Nederst: Koltur 1987. Foto: Jens-Kjeld Jensen.

Lunderne blev aldersbestemt ud fra antallet af furer på næbbet (Petersen 1976, Harris 1981): én var 2 år gammel (3K), én 3 år (4K), og de øvrige 14 4 år eller mere (5K+). Mest bemærkelsesværdigt var det, at alle 16 var hunner. Ingen af dem havde tilsyneladende nogensinde lagt æg, idet 14 af dem havde en lige og tynd æggeleder og de sidste to en udvidet men stadig lige æggeleder; desuden lignede æggestokken hos alle fuglene den man finder hos juvenile Lunder, uden tegn på at æg var eller havde været i vækst.

Kønsbestemmelse af "vinterlunder" på yngleplads er tidligere kun foretaget på nogle få færøske fugle. To, rapporteret af Andersen (1898), er begge angivet som adulte hanner, og af seks skind på Zoologisk Museum i København er fem angivet som hanner og én som hun. Det virker ejendommeligt i lyset af vore resultater, og man kan mistænke at disse hanner er blevet kønsbestemt forkert, måske som følge af, at kønsorganerne har været svagt udviklede.

Lundespecialisterne T. A. Nilssen (in litt.) og M. P. Harris (1981, 1984, in litt.) har også af og til set Lunder i vinterdragt i ynglekolonier i hhv. Norge og Skotland, men har ikke haft lejlighed til at undersøge dem nærmere. Nogle af dem var imidlertid ringmærkede i yngledragt – og undertiden som ynglefugle – et eller flere år tidligere (M. P. Harris in litt.), og der er et enkelt tilfælde af, at en Lunde i vinterdragt rent faktisk ynglede (S. Murray i Harris 1981). Også andre alkefugle optræder af og til på ynglepladsen i delvis (men normalt ikke ren) vinterdragt. For eksempel så KK i 1994 en ikke-ynglende Polarlomvie *Uria lomvia* i delvis vinterdragt på Coats Island i Hudson Bay; den var ringmærket som ynglende (og i normal yngledragt) i 1990 og kontrolleret som ynglende igen i 1993.

Sammenfattende peger vore resultater på, at Lunder, der optræder i vinterdragt på ynglepladsen om sommeren, alle er hunner. Den konklusion modsiges imidlertid af ældre angivelser (Andersen 1898; skind på Zoologisk Museum), hvor kønsbestemmelsen ikke lader sig verificere i dag. Vore resultater antyder desuden, at "vinterlunderne" aldrig har ynglet, formentlig pga. vedvarende hormonale uregelmæssigheder. Andre observationer viser imidlertid, at de hormonale forstyrrelser – forbigående eller vedvarende – kan indtræde senere i livet, efter at fuglen har gennemført flere normale yngleforsøg.

Ólavur Sørensen og Óla Jákup úr Dímun takkes for indsamling af Lunder til undersøgelsen.

Summary: Breeding-time occurrence of Puffins *Fratercula arctica* in winter plumage

Occasionally, Puffins encountered in breeding colonies during summer have failed to moult into summer plumage but have retained the characteristics of the winter

plumage: dark facial feathers, lack of facial horn ornaments and brightly coloured bill plates, and yellow rather than orange feet.

In order to clarify the status of such birds we examined 16 winter-plumaged Puffins caught in Faeroese colonies (Stóra Dímun, Koltur, Nólsoy, Kalsoy) in July-August, 1979-1995. From bill features (Petersen 1976, Harris 1981) 14 were at least 4 years old, the remaining two being, respectively, 2 years and 3 years. Surprisingly, all 16 were females, and the appearance of oviducts and ovaries indicated that none of them had ever bred.

The single published record we have found of the sex of winter-plumaged Puffins taken in breeding colonies contradicts our result: two birds from the Faeroes were both reported as "adult males" (Andersen 1898). Also, of six specimens in the collections of Zoological Museum, Copenhagen, five are labelled as males and one as female. That winter-plumaged Puffins may be former breeders is known from controls of birds which, one or more years previously, were ringed when in normal breeding plumage and, sometimes, as known breeders (M. P. Harris in litt.).

The failure to moult into breeding plumage is presumably caused by some hormonal disturbance which, conceivably, could affect different birds at different ages, and could be either temporary or permanent. Nevertheless, it seems impossible to reconcile the conflicting evidence merely by referring to variation between individual birds; more data are needed to clarify the status of winter-plumaged Puffins found in breeding colonies.

Referencer

Andersen, K. 1898: Meddelelser om Færøernes fugle. – Vidensk. Meddr Naturh. Foren. Kjøbenhavn 50: 315-426.
 Cramp, S. (red.) 1985: The birds of the western Palearctic. Vol. 4. – Oxford University Press.
 Harris, M. P. 1981: Age determination and first breeding of British Puffins. – British Birds 74: 246-256.
 Harris, M. P. 1984: The Puffin. – T. & A. D. Poyser, Calton.
 Petersen, Æ. 1976: Size variables in Puffins *Fratercula arctica* from Iceland, and bill features as criteria of age. – Ornis Scand. 7: 185-192.

Jens-Kjeld Jensen
 270 Nólsoy
 Færøerne

Kaj Kampp
 Zoologisk Museum
 Universitetsparken 15
 2100 København Ø

International White Stork Symposium 1996

An International White Stork Symposium will take place on 26th - 29th September 1996, in which the results of the Fifth International White Stork Census (1994/95) will be presented. The venue for the Conference is the Zoological Institute of Hamburg University. The conference is being organized jointly by Naturschutzbund Deutschland (NABU) and the Michael Otto Stiftung für Umweltschutz.

The topics of the Symposium are as follows: assessment of the current population level of the White Stork within its entire range; analysis of current population trends and their causes; presentation of new findings regarding the biology, ecology and migration of the White Stork and the development of conservation strategies. Participants who wish to deliver lectures or present posters are requested to contact the organizers by 30th June 1996.

*Detailed information and registration forms for the Symposium can be obtained from:
 NABU Institute of Grassland Conservation and Research
 Dr. Holger Schulz
 Goosstroot 1
 D-24861 Bergenhusen
 Germany
 Phone: ++49-4885-570, Fax: ++49-4885-583*